

Skjøtselsplan for Follestaddalen: Vest for Skulebrua (sør) i Ørsta kommune, Møre og Romsdal fylke.

BIOREG AS

Rapport 2012:35

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Finn Oldervik	ISBN-nr. 978-82-8215-220-4
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 31.10.2012
Referanse: Oldervik, F.G. & Folden Ø. 2012. Skjøtselsplan for Follestaddalen: vest for Skulebrua (sør) (gnr 23/3), Ørsta kommune, Møre og Romsdal Fylke. Bioreg AS rapport 2012 : 35. ISBN; 978-82-8215-220-4.		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for ei slåttemark tilhøyrande gnr 23/3, Litlesæter under Rebbestad i Ørsta. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtselstiltaka som bør setjast i verk for å taka vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten. Det er i første rekke ein fin bestand av solblom som er det interessante ved denne lokaliteten, men med rett skjøtsel kan det også dukka opp andre interessante arter.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Slåttemark		

Figur 1. Foto; Finn Oldervik © 27.06.2012. Biletet er tatt mot sør frå vegen og ned mot staden der det vart registrert ein god del solblom i knopp. Det fleste eksemplara vaks ned mot det området der grasen verkar å vera gulare enn andre stadar (Om lag midt på biletet).

Innhald

Innhald	3
Føreord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutformingar på Vestlandet	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Ørsta; Follestaddalen: vest for Skulebrua	8
Kjelder	11
Litteratur:	11
Munnlege kjelder:	11
Internett:	11
Ortofoto/kart	12
Bilete	13

Føreord

I samsvar med ei nasjonal handlingsplan for å taka vare på dei attverande slåttemarkane i Noreg vart det teke initiativ til å lage dei første skjøtselsplanane for Møre og Romsdal alt i 2010. Det er Fylkesmannen ved Geir Moen som samordnar dette arbeidet i fylket. Når det gjeld denne slåttemarkslokaliteten i Ørsta som ligg omlag 120 m sør for brua som passerer Follestadelva ved den nedlagde skulen i Follestadalen, så har vi ikkje oppsøkt den tidlegare, men den vart oppsøkt av John Bjarne Jordal den 20.07.2005 i følge Naturbase. Det står ikkje kven som har gjort klar lokaliteten for Naturbase, men vi reknar med at det også er Jordal. Skildringa er litt mangelfull etter dagens krav og fleire av avsnittsoverskriftene manglar. Vi har difor funne det naudsynt å gjera nokre supplerande undersøkingar der. Undersøkinga vart gjort saman med Aud Lillesæter som eig her saman med mannen, Bendik Lillesæter. Det er vår eiga undersøking som hovudsakleg ligg til grunn for skildring, verdisetting og avgrensing, men Jordals si skildring ligg likevel i botnen.

Nærare lokalisert ligg lokaliteten som nemnd om lag 120 m sør for vegkrysset mellom vegen som kjem meir eller mindre langs Follestadelva mot nord og den vegen som vinklar 90 grader mot aust og fører ein veg over elva til den nedlagde Follestadalen skule. Den aktuelle enga ligg i eit flatt område sør for det nemnde krysset, og diverre er lokaliteten i ferd med å gro igjen av kratt og lauvtre i kantsonene. Asbjørn Årset har likevel drive med ein viss skjøtsel i området, nettopp med tanke på å ta vare på populasjonen av solblom på staden. Skjøtselsplanen for området har som hovudoppgåve å taka vare på det opphavlege artsmangfaldet, og da ved ein skjøtselsmåte som liknar mest mogleg på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og relativt sein slått, samanlikna med dagens siloslått. Eventuelt kan det vera aktuelt å supplera med litt haustbeite om mogleg.

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for eit godt samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette en takk både til eigar av den aktuelle slåttemarka og andre som vi har snakka med i samband med lokaliteten for velvilje og tålmod når vi har ringt og mast om opplysningar.

Mjosundet i Aure 31. oktober 2012

For Bioreg AS

Finn Gunnar Oldervik

Tingvoll 31. oktober 2012

Øystein Folden

A. Generell del

Slåttemarker er areal som vert regelmessig slått. Semi-naturleg slåttemark eller såkalla natureng, er slåttemarker som er forma gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. Dei er ofte overflatelydda, men ikkje oppdyrka og tilsådd i seinare tid, og ikkje eller svært lite gjødsla. Dei vert slått seint i sesongen. Slåttemarkene vert eller vart gjerne haustbeita og ofte også vårbeita. Korleis slåttemarkene har vore skjøtta varierer noko frå stad til stad og frå landsdel til landsdel. Slåttemarkene er urte- og grasdominerte og oftast svært artsrike. Dei kan vere opne eller tresette.

Tresette slåttemarker med styvingstre som vert hausta ved lauving er i dag svært sjeldne. Slike såkalla lauvenger vart gjerne beita om våren, slått ein gong seint om sommaren og beita om hausten. I tillegg vart greinene på trea hausta til fôr med eit tidsintervall på 5-8 år. I gammal tid spelte også myr ei viktig rolle som slåtteareal (slåttemyr). Dei fleste jordvassmyrane i Noreg har tidlegare vore slått, men myrslåtten tok i stor grad slutt for ganske lenge sidan og vart praktisert berre nokre få stader fram til slutten av 1950-åra. Nokre av slåttemyrane gror att, medan andre endrar seg mindre, her er det truleg få tydelege biologiske spor frå slåttedrifta. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrar som framleis er i hevd.

Dei ulike slåttemarkene høyrer til blant våre mest artsrike naturtypar, og er viktige også for andre organismar enn karplantar. T.d. er rundt 70 prosent av dagsommarfuglane våre knytt til open engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og fleire vadefuglar brukar strandenger (slått eller beita) som hekkeområde og rasteplassar under trekket. I tillegg har slåttemarker mykje å seia for mange truga artar av beitemarksopp. Slåttemark kan ikkje erstattast av beitemark fordi dei inneheld vegetasjonstypar og fleire artar som ikkje klarer seg i område som berre vert beita. Samanlikna med naturbeitemark har slåttemark generelt det høgaste artsmangfaldet og dei største bestandane av fleire truga engartar. Gjennom historia har slåttemark vore, og vil framleis vere, om vi tek vare på dei, viktige "levande genbankar". I tillegg er dei berekraftige økosystem som har vore eit nøkkelement i norsk landbruk i fleire tusen år. Men driftsendringar på 1900-talet har ført til at slåttemark no er mellom våre mest truga naturtypar.

Slåttemarksutformingar på Vestlandet

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Noreg er enno berre delvis kartlagt. I det følgjande har vi likevel prøvd å peike på nokre utformingar av slåttemarksvegetasjon som er særigne for Vestlandet og dermed gir fylka her eit særskilt forvaltningsansvar. Vi gjev òg døme på nokre verdifulle lokalitetar.

I Møre og Romsdal har ein svært godt oversyn over tradisjonelle slåttemarker fordi det her nyleg er gjort ei samanstilling av kunnskapen om denne naturtypen (Jordal 2007). 178 lokalitetar vert omtala i rapporten frå dette prosjektet, og slåttemarker er registrert i 29 av dei 37 kommunane i fylket. Lokalitetane finst likevel først og fremst konsentrert innan mindre geografiske område, og kommunane Stordal (22 lokalitetar, særleg i Nørdredalen), Rauma (28 lokalitetar, særleg i øvre Romsdalen), Tingvoll (19 lokalitetar, særleg i Vågbø-Holmeide) og Sunndal (16, særleg ved fjellgardane) har flest kjende lokalitetar. Frisk fattigeng, ofte med stort artsmangfald, er truleg den viktigaste vegetasjonstypen. 64 raudlisteartar er registrert i dei registrerte slåttemarkene (13 karplantar, 1 sommerfuglart og 50 soppartar).

- Ein særleg verdifull lokalitet er Skutholmen, Fræna, der det finst eit heilskapleg fiskarbondelandskap som vert skjøtta tradisjonelt og har mange gamle kulturlandskapselement m.a. mange små 1x2-meters potetåkrar i bergskortene. Slåttemarkene vert slått med ljà. Her finst mange raudlista beitemarkssopp. Staden er veglaus og kan nåast med robåt over eit 50 meter breitt sund.

- Langs Grøvvassdraget (Sunndal, utvalt for MR i 2008) og i øvre Romsdalen (Rauma) finst tørre-friske slåttemarkar med fleire tørrrengsartar som *Pilosella*-artar og sjeldne soppar.
- Stordal kommune har kanskje landets største bestandar av kvitkurle som i stor grad er knytt til restar av slåttemark.
- Nordre Sunnmøre er eit kjerneområde for solblom. Meir enn 30 000 blomsterstenglar er registrert innan dette området. Dessverre er det no berre sporadisk hobby slått igjen her.

I Hordaland har m.a. Losvik (1988) studert slåttemarksvegetasjon. Fire utformingar av jordnøtteng (frisk fattigeng, jordnøttutforming) finst langs kysten her:

- Jordnøtteng, kystmaure-utforming med m.a. kystgrisøyre. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, grisøyre-utforming med m.a. blåstjerne og tusenfryd. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, prestekrage-utforming med m.a. kystgrisøyre, kjertelaugnetrøyst og småengkall. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.
- Jordnøtteng, kamgras-utforming med m.a. kystgrisøre, vill-lin, hjartegras, storblåfjør og musekløver.

I tillegg er ei femte utforming identifisert i fjordstroka (O2-O1):

- Frisk fattigeng, marikåpe-raudknapp-utforming med m.a. englodnegras, smalkjempe, vill-lin og småengkall, men utan dei typisk vestlege artene. Utreiinga er ikkje godt nok kjend.

Jordnøttengene har ei spesifikk norsk artssamansetjing: Viktige lokalitetar er m.a. Urangsvåg, Bømlø og Gjuvsland, Varaldsøy.

I Sogn og Fjordane har miljøet rundt Ingvild Austad på Høgskulen over fleire tiår forska på og gjort ei rekkje registreringar i dei tradisjonelle slåtteengene i fylket. Også i Sogn og Fjordane er det registrert fleire jordnøttenger. Kystblåstjernerdominerte slåttemarkar finst i ytre kyststrok, m.a. i Gåsvær i Solund, og lokalitetane Sandøyna, Vilnes og Hamna i Askvoll. Ein viktig slåttemarkslokalitet finst på Øvre Ormelid, ein hyllegard i Luster. Her finst tørrrengar med m.a. brudespore, vanleg nattfiol og bakkeseite. Det er registrert mange slåttemarkar i Sogn og Fjordane, men fleire av registreringane er gjort for relativt lenge sidan og stoda i dag er uvisst. På Grinde i Leikanger finst ei flott lauveng der både trea og enga framleis vert haldne i hevd.

I Rogaland er det registrert få slåttemarkar. I Funningsland, Hjelmeland finst ei dei få attverande solblomslokalitetane i fylket. Diverre vert den ikkje slått no.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammal, artsrik eng på, er å følgje opp den tradisjonelle driftsforma, utan gjødsling og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noko frå stad til stad avhengig av klima og høgd over havet. Difor er det viktig å finne ut kva som har vore vanleg på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet frå gammalt av. Slått før 10. juli var svært uvanleg.

En bør nytte lett reiskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettare traktor) der det er mogleg. Graset må bakkettørkast eller hesjast før det vert fjerna. I tillegg til at ein får tørt og godt hø, er bakkettørkinga viktig for at frøa til engartane både skal få modne ferdig og vert liggjande att på enga når høyet vert samla saman og køyrd vekk.

Mange stadar på Vestlandet har engene i tillegg vore beita, anten vår eller haust eller begge delar. Berre beiting kan ikkje erstatte slått, men er dette einaste moglege skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsame. Storfeet vel ikkje ut "godbitane" slik sauene gjer. Men beitepresset må ikkje vere for stort, og ein må rekne med noko manuell etterrydding. Der ein har tidlegblømande artar, som til dømes svartkurle, er det særleg viktig at ein unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjeld restaurering av enger som er i attgroing og utviding av eksisterande slåtteeareal er det viktig å ikkje setje i gang med meir omfattande restaurering enn det ein klarar å følgje opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaurerast, kan det vere lurt å ta det trinnvis over fleire sesongar. Slik vert det meir overkomeleg, og ein får erfaring med kor omfattande dei ulike tiltaka er og kor mykje ein kan vente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomførast på frosen og gjerne bar mark. Då unngår ein skadar på undervegetasjonen, og samstundes er det enklare å få ein lågast mogleg stubbe. Rydding i snø kan vere meir tungvint. Mindre buskar og oppslag kan òg ryddast om sommaren når det er tørt og mykje av biomassen er samla i blada.

I slåtteeenger som *ikkje* har vore tresette er det ikkje noko poeng i å setje att tre ved rydding, men gamle styvingstre bør få stå. Eit og anna lauvtre med fin og vid krone kan òg gjerne få stå. Alle gran/furu og framande treslag bør fjernast.

Etter hogst er det særleg viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubbar og liknande vert samla saman og brend på eigna stader, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligg spreidd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska snarveksande, konkurransesterk vegetasjon. Av same grunn er oppflising og spreiiing av flis i området ikkje å tilrå.

Attståande biomasse vil ta opp noko av næringa som vert frigjort frå daude røter av tre og buskar som har vert rydda bort. Dette gir ein gjødslingsverknad som lett fører til uønska nitrogenkrevjande artar (t.d. bringebær og brennesle). Gradvis opning er difor viktig. Gjødslingsverknad saman med auka ljossinnstråling fører gjerne òg til ein del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningane i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette fell normalt saman med slåttetidspunktet. Det kan likevel vere nødvendig å rydde lauvrenningar fleire gonger dei par første sesongane.

Osp spreier seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til omfattande renning. Det kan difor løne seg å ringborke osp ved å skjere eit ca. fem cm breitt band rundt treet nedanfor den nedste greina. Det er viktig at snittet er såpass djupt at all borken forsvinn, slik at transporten av næringsstoff stoppar heilt opp. Det er lettast å ringborke om våren. Etter tre somrar må dei daude trea fjernast.

Stubbar må kappast heilt ned til bakken, anten i samband med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubbar vil rotne fortare om ein skil borken frå veden med eit spett eller liknande, og deretter stappar jord i mellom. Med unntak av osp og or kan ein òg unngå renningar på denne måten. Dette kan t.d. vere aktuelt i kantar som hindrar ljossinnstråling til slåttemarka.

Problemartar som bringebær- og rosekratt, brennesle og mjørdurt vil normalt forsvinne ved slått over tid. Men for å få dei bort kan det i byrjinga vere nødvendig å slå fleire gonger per sesong med ljå eller krattryddar. Felt med einstape bør slåast ned med kjepp, ikkje skjerast ned. På denne måten held bregna fram med å transportere næring frå røtene, og utarmar dermed rotsystemet sitt. Bregna bør så fjernast om hausten.

For meir utfyllande stoff om skjøtsel, restaurering og hevd:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker er å finne på DN sine heimesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

B. Ørsta; Follestadalen: vest for Skulebrua

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)									
Navn på lokaliteten Follestadalen vest for Skulebrua (gnr 23/3)					Kommune Ørsta			Områdenr.	
ID i Naturbase BN00067571		Registrert i felt av: Øystein Folden og Finn Oldervik, Bioreg AS					Dato: 27.06.2012		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) John Bjarne Jordal 20.07.2005							Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype: Slåttemark D01				100 % andel		Utforminger: Frisk fattigeng D0104		80 % andel	
Tilleggsnaturtyper: Ingen						Sølvbunkeeng D0103		20 % andel	
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)						
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) Ingen									
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:		
< 20 m	x	God		Slått	x ¹	Torvtekt		Jordnøttutforming G4b	80%
20 - 50 m		Svak	x	Beite		Brenning		Sølvbunkeeng G3	20%
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell			
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling					
		Dårlig		Lauving					
OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)									
INNLEIING Skildringa som no ligg i Naturbase er truleg skriven av John Bjarne Jordal grunna på eige feltarbeid 20.07.2005. Den 27.06.2012 vart lokaliteten oppsøkt på ny og da med det føremålet å laga ei skjøtselsplan for lokaliteten. Det var Bioreg AS ved Øystein Folden og Finn Oldervik som utførte denne siste undersøkinga.									
PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligg i eit flatt område litt sør for vegkrysset som fører til Skulebrua, ei bru som fører over Follestadalen til den no nedlagde Follestadalen skule. Bortsett frå mot vegen grenser lokaliteten mot attgrodd slåttemark, men det er også innslag i området av t.d. flaummarkskog mot elva. Berggrunnen består av diorittisk til granittisk gneis, migmatitt slik som mesteparten av dette området gjer. Området ligg i grenseland mellom sør- og mellomboreal vegetasjonssone og i klart oseanisk seksjon O2.									
NATURTYPAR, UTFORMINGAR OG VEGETASJONSTYPAR : Jordal har rekna denne lokaliteten som naturtype slåttemark, med utformingane frisk fattigeng 80%, og sølvbunkeeng 20%, som vi reknar å vere greitt no også. Avgrensinga er no mykje endra samanlikna med den Jordal gjorde, sidan attgroinga har hatt 7 år å gjere på. Areal med mange tre og delvis endra vegetasjon i botnen er no tatt ut. Mot nord er avgrensinga trekt noko skjønsmessig, elles følgjer ein overgangane slik ein finn dei på ortofoto/kartet. Avgrensinga er betre enn 20 meter.									

¹ Det har vore slått litt i området akkurat der som solblomen veks dei siste ca 5 åra.

ARTSMANGFALD:

Av plantar vart det i 2012 påvist følgjande artar; bakkesoleie, blokkebær, blåbær, blåknapp, engsyre, geitsvingel, gråor, gulaks, jordnøtt, kvitblattistel, kvitveis, kystmaure, myrfiol, platanlønn, solblom, (32 blomstrande stenglar og nokre bladrosetter i tillegg), sølvbunke, tepperot og tveskjeggveronika. Jordal 2005 har notert 48 blomsterstenglar av solblom. Vidare eit par svæver, nemleg beitesvæve og hårsvæve, og elles heistorr, jordnøtt, kvitblattistel og kystmaure.

Lista viser at lokaliteten er rimeleg artsfattig og mangel på slått og skjøtsel i mange år er nok medverkande til dette. Solblomen var likevel framleis til stades, og med god skjøtsel framover kan nok den ha ei framtid her også i åra som kjem.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Det er knapt nok rett å seia at lokaliteten er i bruk, men ein viss skjøtsel har den hatt ca dei siste 5 åra. Det er Asbjørn Årset, ein nabo som i fleire år no har slått med motorslåtmaskin der solblomen veks, og han fjernar også det meste av graset ved hjelp av høygaffel og rive. Etter eige utsegn, så meiner han at det har vore ei viss spreieing av planta sidan han byrja med dette. Det er berre ca 50 m² han slær for året og tidspunktet for slått har variert frå år til år.

Tidlegare drift: Vi kjenner lite til tidlegare drift på denne lokaliteten. Litlesæter, som bruket heiter er ein relativt liten gard der dei fødte 5-6 kyr, nokre sauer, hest og av og til ein gris, slik det brukte å vera på slike middels små bruk tidlegare. Det var foreldra/svigerforeldra til noverande eigarar som sist dreiv ordinær gardsdrift på Litlesæter og dei avslutta drifta kring 1990. Sidan har det ikkje vore dyrehald på garden. I nyare tid var det drive med siloslått også på denne garden. Seinare har naboar oftast slått sjølve innmarka på bruket til rundball, og etter eige utsegn, så slo ein nabo, Arve Rebbestad ca eit halvmål i nokre år kring 1990 om lag der som solblomlokaliteten ligg. Det var då silofor som vart slått og med tanke på solblomen, så var nok ikkje dette nokon gunstig skjøtsel. Vi kjenner ikkje til at det har vore beita på lokaliteten i seinare år.

Noverande drift: Som nemnd innleiingsvis, så er ikkje lokaliteten brukt i samband med landbruksdrift i dag og den einaste skjøtselen der er den som Asbjørn Årset held på med.

Ortofotokartet syner ei kraftline over lokaliteten.

FREMMEDE ARTER:

Platanlønn finst og gran er sett elles i området, så desse må ein rekne med kan dukke opp.

KULTURMINNER:

Det er ikkje registrert kulturminne.

SKJØTSEL OG HENSYN For å oppretthalde verdiane som slåttemark, så er det dei grunnleggande skjøtelsgrepa som skal til: Ikkje gjødsling, sprøyting eller pløying, det må vere sein slått og bakkjetørking eller hesjing av graset, og om mogleg, etterbeite om hausten.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Området har restar av eit småskala jordbrukslandskap. Attgroinga i området og endra driftsmetodar i landbruket gjer at ein ikkje kan seie at lokaliteten høyrer til nokon heilskap lenger.

VERDIBEGRUNNELSE:

Jordal ga denne slåttemarka verdi A i 2005. Utan skjøtsel på mesteparten av arealet sidan den tid, så er attgroinga kome vesentleg lenger, og delar av lokaliteten er kanskje i ferd med å gå tapt. Solblomlokaliteten er det einaste som gjer at denne lokaliteten kan få ein verdi B. Truleg er talet på solblom lågare no enn for 7 år sidan, men det er mogleg at den fallande tendensen er snudd som følgje av litt slått rundt plantene dei siste åra. Solblomlokaliteten vil lett kunne gå ut ved manglande eller feil skjøtsel.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtelsplan: 31.10.2012	UTFORMET AV: Finn Oldervik og Øystein Folden	FIRMA: Bioreg AS
UTM 32N N6900790 A356750	Gnr/bnr. 23/3	AREAL (nåværende): 1,2 daa
	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneområde? Nei

Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer.

Namn: Grunneigar Aud Lillesæter var med på den naturfaglege registreringa 27.06.2012. Før den tid var vi i telefonisk kontakt med vedkomande.

Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer).

Den 31. oktober 2012 var det gjort telefonintervju både med Aud Lillesæter, Asbjørn Årset og Arve Rebbestad. Asbjørn Årset vart intervjuet også den 01.11.12.

MÅL:

Hovudmål for lokaliteten:

- Det langsiktige målet er at lokaliteten skal haldast i god hevd med årleg slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. B-verdien på lokaliteten skal styrkast ved at populasjonar av solblom blir ytterlegare auka, og ev. raudlista artar og karakterartar av kulturmarkplantar skal haldast på dagens nivå, eller helst aukast.
- Slåttemarka skal liggja i eit ope landskap og kantsoner skal ikkje skuggast ut av skog og kratt. Lauvskogen rundt lokaliteten skal tynnast slik at han ikkje gjev nemnande skuggeverknad.
- Slåttemarka skal ikkje gjødslast.
- Slåttemarka skal ikkje pløyast.
- Eventuell uttransport bør helst gjerast med lett reiskap som ATV eller elgtrekk. Tyngre traktor kan ikkje brukast. (Høy kan dragast ut av lokaliteten på presenning.)

Delmål for lokaliteten:

- Det skal ikkje vere vårbeite på lokaliteten då solblomen slik lett kan koma vekk.
- Det er også eit mål at den typiske jamne slåttemarkstrukturen vert teke vare på i den grad han endå finst, men helst skal denne strukturen attvinnast også på dei stadane der han manglar, bortsett frå i den gule sirkelen på ortofotokartet.
- Tuvene i området med solblom skal ikkje jamnast. Området i gul sirkel på ortofotokart skal reknast som raskeslåttareal med ujamnt underlag, og slåast tidlegast 15. august.
- Arealet bør haustbeitast etter 1. september, gjerne med storfe (helst lette kurasar eller ungdyr), men ikkje så sterkt eller i så våte tilhøve at det blir mykje opptrakka. Ein må sjå til at attståande gras/urtar og eventuelle renningar av lauvtre blir fjerna etter avslutta haustbeite.
- Inne på lokaliteten skal det berre i liten grad vere buskar.

Tilstandsmål artar:

- Artsmangfaldet i slåttemarka skal oppretthaldast jf. artslistene over.
- Populasjonar av artane i lista over karakterartar skal oppretthaldast.
- Populasjonen av solblom skal oppretthaldast eller helst utvidast.

Mål for nedkjemping av problemartar/gjengroing:

AKTUELLE TILTAK: Generelle tiltak: Årleg slått, tidlegast frå 15.7. og helst innan 20.8.(solblomområdet tidlegast 15.8.), med tørking av graset og bortkøyring av avlinga. Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle: Tynning av lauvskog i randsona av lokaliteten. Eventuell transport over lokaliteten må skje på frose mark. Kvist inne på lokaliteten må ryddast vekk. Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:	Prioritering (år) Årleg 2013	Ant daa og kostnad/daa 1,2 daa/ 2000 kr/år 8000 kr	Kontroll: (Dato) Haust 2013, 2015 Haust 2013
UTSTYRSBEHOV: Tohjulsslåmaskin, ljà, høygaffel, rive, presenning.			
OPPFØLGING: Skjøtelsplanen skal evalueres innen, 5 år: Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Potensialet for raudlista beitemarksopp reknast som lite. Naboareal mot elva kan innehalde t.d. flaummarkskog som det vil vere bra om ein kan få undersøkt.			
Tiilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tiilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	
Skjøtelsavtale parter:			
ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsplanen.			

Kjelder

Litteratur:

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Jordal, J. B. 2007. Slåtteenger i Møre og Romsdal. Samanstilling av kunnskapen om biologisk verdifulle lokalitetar. MR Fylke, Landbruksavd. rapport nr. 1-2007. 112 s.

Jordal, J. B. et al. 2006. Kartlegging av naturtypar i Ørsta kommune. Rapport J. B. Jordal nr. 5-2006. 122 s. + kart.

Munnlege kjelder:

Aud Lillesæter (eigar), Åsesletta 12 C, 6017 Ålesund. Tlf. 701 41 768 eller Tlf. 901 89 003

Asbjørn Årset (Follestaddalen) 6150 Ørsta, Tlf. 700 61 084 eller Tlf. 480 24 960

Arve Rebbestad, Follestadalen 6150 Ørsta Tlf. 971 29 997

Internett:

Dato

22.10.12

22.10.12

Nettstad

Direktoratet for naturforvaltning, [Naturbase](#)

Artsdatabanken, [Rødlista](#), [svartelista](#) og [Artskart](#)

Ortofoto/kart

Figur 2. Dette ortofotoet frå Gislink viser avgrensinga av den aktuelle lokaliteten, der raudt omriss er ny utforming. Den gamle lokaliteten er markert med grønt (heilt i nordkanten er det ein lokalitet til). Innafor den gule ringen finst det ein solblomlokalitet.

<http://www.gislink.no/gislink/index.jsp?operation=config&mscid=1351673630859>

Bilete

Figur 3. Foto; Øystein Folden, 27.06.2012 ©. Solblomlokaliteten er i framgrunnen, og biletet er tatt mot vest. Ein ser hovudvegen som ein oppbygd kant.

Figur 4. Foto; Øystein Folden, 27.06.2012 ©. På nokre "tuver" i slåttemarka fanst det ein lokalitet med solblom, der ein talde 32 blomstrande stenglar og ein del fleire rosettar.

Figur 5. Foto; Øystein Folden © 27.06.2012. Biletet er tatt frå omtrent sørvesthjørnet av lokaliteten, mot nordaust, og vi kan sjå store delar av lokaliteten på biletet. I venstre biletkant ser ein spor av kantslått i vegkanten.

Veiledning til skjøtelsesplanskjemaet, B- Spesiell del.

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplan) og Skjøtelsesplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006 <http://www.dirmat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

Områdenavn: Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivningsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Områdenr.: Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

ID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

Registrert av: (Inventør/kartlegger): Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Tidligere registrert: Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

Naturtype: Etter DN-håndbok 13 om naturtypekart-legging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

Verdi: A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

Stedkvalitet: Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

Områdebeskrivelse: Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtelses- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsesplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensingen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagmark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. **Bruk:** Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men gaset ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor) Påvirkningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsesplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) enga er i forfall.
- Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m..

Skjøtelsesplan

Dato skjøtelsesplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsesplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsesplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet. **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsesplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsesplanprosessen, slik at skjøtelsesplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drif. Det skal dokumenteres at skjøtelsesplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Rødlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innefor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtselen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsesplanen), *Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle*. Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etterbeite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvister osv.

Utstyrskrav: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsesavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsesavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsesavtaler med mer.